

Kas ir dzīvība? Zinātnes un Reliģijas dialogs

LU 71. zinātniskā konference. Teoloģijas fakultātes sekcija, Zinātnes un Reliģijas dialoga starpdisciplinārās grupas apakšsekcija

2013. gada 8. februārī, Raiņa bulv. 19

71st scientific conference of the University of Latvia, 8 February 2013, Raina bulv. 19

<http://scireprints.lu.lv/230/>

What is life? Science and Religion Dialogue

View conference video on <http://www.lu.lv/par/mediji/video/konferences/2013/dziviba/>

Referāti:

Juris Cālītis, Paskāla liesmas, Dekarta rēgs un cilvēka dzīvība

Dzintars Edvīns Bušs, Dzīvības jēdziena aprises dvēseles, gara un apziņas izpratnes kontekstā

Dainis Zeps, Dzīvība un Matemātika: vai ir kāds kopsakars? scireprints.lu.lv/227/

Pāvils Tjurins, Huligānisma psiholoģija (Dabas normativitāte un psihi nenormativitāte), scireprints.lu.lv/229/

Jānis Rudzītis, Dzīvība Vecajā Derībā

Enoks Biķis, Cilvēka dzīvība bioloģiskā un medicīniskā aspektā, scireprints.lu.lv/231/

Normunds Titāns, Bioloģisks universs? Inteliģenta ārpuszemes dzīvība? Astroteoloģija? scireprints.lu.lv/228/

Kaspars Mičulis, Dzīvība un saprāts pašorganizācijas un antropā principa kontekstā, scireprints.lu.lv/226/

Florian Gahbauer, Dzīva būtne: vai tikai ķīmiska reakcija?

Lelde Titava, Neesošie" bērni un kristīgā ētika

Elizabete Taivāne, Dzīvība un nāve mistiskās antropoloģijas skatījumā

Referātu anotācijas

Paskāla liesmas, Dekarta rēgs un cilvēka dzīvība Juris Cālītis

Referātā ir kritizēts scientisms, vienkāršots uzskats, ka par realitāti un patiesības kategorijām var runāt tikai zinātne. Atgādināta tiek Vītgenšteina nostādne par dažādām valodas spēlēm, kur jāturas pie zināmiem spēles noteikumiem, un tās saistību ar epistemoloģiju. Tiek norādīts uz ticības nozīmi un nepieciešamību izziņā un teoloģijā un cilvēka dzīvē vispār.

Dzīvības jēdziena aprises dvēseles, gara un apziņas izpratnes kontekstā Dzintars Edvīns Bušs dzintars.bush@inbox.lv

Raksta mērķi: zinātnes un reliģijas (kristietības) dialoga sakarā ieskicēt šo jēdzienu saturus, kas būtu pieņemami iesaistītām pusēm. Šai sakarā autors rāda jēdzienu – dzīvība, dvēsele un gars vispārpieņemto saturu Vecās Derības tekstos, īsumā konstatējot šo jēdzienu materiālistiski tendēto būtību. Dvēsele- materializēta asinīs, vai to sastāvdaļās. Gars, savukārt, dzīvības spēkā, enerģijā. Turpretim, Jaunās Derības tekstos izpaužas grieķu filozofijas, tieši Platona un Aristoteļa iespaids. Šis iespaids realizējās ar grieķu valodas un kultūras ietekmi gan ebreju tautā, gan tiešākā saiknē ar Rietumu Baznīcas veidotājiem - Sv. Augustīnu, Gregoriju I, Akvinas Tomu u.c. Šīs ietekmes rezultātā augstākminētie jēdzieni ieguva nemateriālu, ideālistisku formu.

Rakstā aplūkota arī modernās neirofizioloģijas (Enriko Villanueve) nespēja izskaidrot smadzeņu materiālo funkciju un psiholoģisko īpašību attiecības. Citiem vārdiem sakot, nodalīt dvēseli (fenomenālo apziņu) un garu, jeb cilvēka psiholoģiskās īpašības no to materiālā nesēja. Tādējādi tiek atzemināts neiropsiholoģiskais paralēlisms, tai pašā laikā netieši apstiprinot dvēseles kā neatkarīgas substances autonomiju un hipotētisku iespēju tai brīvi pārvietoties par identisku klonu materiāliem ķermeņiem. Šīs hipotēzes interpretācijām materiālās pasaules bezgalības kontekstā iespējamas visai tālejošas sekas.

Dzīvība un matemātika: vai ir kas kopīgs? Dainis Zeps

Sekojoš George Lakoff un Rafael Nsnez idejām (sk. gr. Where Mathematics Comes From: How the Embodied Mind Brings Mathematics into Being), ka matemātika var tikt uzlūkota kā inkarnētā saprāta forma, t.i., kā inkarnētā matemātika, un pievienojot Francis Bailly, Giuseppe Longo un Mael Montevil (sk. A 2-dimensional Geometry for Biological Time, Progress in Biophysics and Molecular Biology, 106(3):474 – 484, 2011) idejas par 2-dimensionālo laiku bioritmiem, aplūkojam matemātisko spēju un kognitīvo spēju vispār kā sekas nelineārajam bioloģiskajam laikam.

Life and mathematics: is there anything in common?

Dainis Zeps

Following the ideas of George Lakoff and Rafael Núñez (in the book *Where Mathematics Comes From: How the Embodied Mind Brings Mathematics into Being*), namely, that mathematics can be considered as an incarnate form of consciousness, i.e., as incarnate mathematics, and adding the theory of the application of 2-dimensional time to biorhythms by Francis Bailly, Giuseppe Longo and Mael Montevil (see “A 2-dimensional Geometry for Biological Time, Progress in Biophysics and Molecular Biology”, 106(3):474-484, 2011), the report considers the mathematical ability and the cognitive ability in general as a consequence of non-linear biological time.

Huligānisma psiholoģija (dabas normativitāte un dvēseles nenormativitāte)

Pāvels Tjurins

Huligānisma kā "nemotivitētas" nelikumīgas parādības psiholoģija tiek analizēta kontekstā, kur indivīds mēģina stāties pretī jebkuriem ierobežojumiem, kur viņš saskata savas brīvības ierobežojumu. Huligānisms, aplūkots šādā rakursā, ir ieraugāms kā protests pret pasauli, kuru ierobežo nemainīgu likumu darbība, vai tie būtu dabīgi, vai sociāli nosacīti, un tāpēc indivīds visu šo, kas kļuvis par likumu, vai tradīciju, cenšas apgānīt, desakralizēt un pat iznīcināt, t.i., dekanonizēt. Fons, kur nav nekā, indivīdam ar tamlīdzīgu uzstādījumu var rādīties kā brīvas pašizpaušmes nosacījums.

Психология хулиганства (нормативность природы и ненормативность души)

Павел Тюрин

Балтийский институт психологии и менеджмента, ассоциированный профессор, Латвия, Рига

Психология такого «немотивированного» противоправного явления как хулиганство анализируется в контексте попыток человека противостояния любым ограничениям, в которых он видит ущемление своей свободы. Хулиганство, рассматриваемое в таком ключе, предстает как протест против мира, охваченного действием неизменных законов – естественных ли, социальных ли, и потому он все, что стало законом, традицией стремится осквернить, развенчать и даже уничтожить – деканонизировать. Там, где нет ничего, человеку с подобной установкой могут мерещиться условия для свободного самовыражения.

Dzīvība Vecajā Derībā

Jānis Rudzītis

Referātā aplūkoti Vecās Derības jēdzieni, kas saistīti ar dzīvību, VD senebreju valodas leksikoloģijas un VD teoloģijas kontekstā.

CILVĒKA DZĪVĪBA BIOĻĢISKĀ UN MEDICĪNISKĀ KONCEPTĀ

Enoks Bikis

LU MF asoc.prof., MD

Dzīvā šūna un cilvēks kā dzīvības organizācijas augstākā forma bioloģiskā konceptā ir brīnumi, kuru pašrašanās evolūcijas ceļā bez Radītāja nav ticami. Cilvēka dzīvības medicīniskais koncepts ietver dzīvības procesu integrācijas un saglabāšanas izpratni, kā arī cieņas nepieciešamību pret cilvēka dzīvību.

Bioloģisks universs? Inteligenta ārpuszemes dzīvība? Astroteoloģija?

Normunds Titāns

Šis referāts balstās mūsdienu bioloģijas izpratnē par dzīvību. Referātā tiek apskatīti dzīvības rašanās scenāriji, ieskaitot spontānās rašanās un „panspermijas” alternatīvas, kā arī tiek apsvērtas bioloģiskā determinisma un no tā izrietošā bioloģiskā universa hipotēzes, kuru patiesuma gadījumā universā jābūt civilizācijām un būtnēm, kas attīstījušās nesalīdzināmi augstāk nekā cilvēki. Referāta teoloģiskajā daļā piedāvātā teoloģija ir astroteoloģija, t.i., teoloģija, kas izmanto mūsdienu zinātnes piedāvātās atziņas par universu un pieskaņojas tām situācijā, kad tradicionālais teisms kļuvis neticams, pateicoties transcendentā un personiskā Dieva koncepcijai. Tiek piedāvātas divas alternatīvas, kā zinātniskajā domāšanā ievirzīts mūsdienu cilvēks var ticamāk iedomāties Dievu. Viena alternatīva ir jau kopš Apgaismības laika izplatītais panteisms, kas šodienas universa izpratnē iegūst jaunu aktualitāti, bet otra alternatīva ir raksta autora priekšlikums/iztēles konstrukcija, kas bioloģiskā universa perspektīvā piedāvā atjauninātu personisko teismu, iedomājoties Dievu kā senu būtni, kas evolucionējusi neizmērojami augstāk nekā cilvēks.

A Biological Universe? Intelligent Extraterrestrial Life? Astrotheology?

Normunds Titans

As far as life is concerned in this paper, it is understood in terms of contemporary biology. The paper looks at different scientific scenarios of the emergence of life, including “spontaneous generation” or “abiogenesis” and “panspermia”, as well as considers the hypotheses of “biological determinism” and the resulting “biological universe”. In case these hypotheses turn out true, there must be civilisations and beings in the universe that have evolved to far higher levels than humans now. The theological part of the paper, in turn, is written from the perspective of “astrotheology”, i.e. a theology that embraces contemporary scientific insights about the universe in the situation when the traditional theism has become unbelievable due to its conception of a transcendent and personal deity. Two options are proposed how contemporary men and women can think of God in a way that may be more in line with their proficiency in scientific thinking. One alternative is pantheism, which is gaining a new momentum in today’s understanding of the universe, while the second alternative is the author’s imaginative construction that proposes an

updated personal theism in the context of biological universe, imagining God as an ancient creature, who has evolved immeasurably higher than humans.

Dzīvība un saprāts pašorganizācijas un antropā principa kontekstā **Kaspars Mičulis**

Darbā izklāstīti volūcijas pamatprincipi no vienkāršākā uz sarežģītāko balstoties uz atsevišķu daļu un funkciju integrāciju. Tas ir arī visas evolūcijas vektors, jo Darvina teorija neizskaidro kāpēc evolūcijai ir virziens. Evolūcijas principu analīze tiek veikta, izmantojot termodinamikas un atvērtu sarežģītu sistēmu fiziku, kas balstīta uz pašorganizācijas fenomenu. Īsumā tiek apskatīta semantiskās kombinatorikas un līdz ar to arī antropā principa būtība evolūcijas procesos. Izmantojot universa semantisko aspektu analizēts cilvēka kā saprātīgas būtnes evolūcijas periods.

Dzīva būtne: vai tikai ķīmiska reakcija? **Florian Gahbauer**

Kaut arī filozofijas vēsturē un īpaši mūsdienās pastāv hipotēze, ka cilvēks skaidrojams tikai ar matēriju, vēstures gaitā kā arī vēl šodien lielākā daļa domātāju un cilvēku ir bijuši pārliecināti, ka cilvēkam ir garīgā dimensija. Jau Platons mēģināja pamatot dvēseles eksistenci. Viņam sekoja Aristotelis, kas uzskatīja cilvēku par substanci, kuru veido garīga forma un matērija. Viduslaikos Akvīnas Toms sekoja Aristotela modelim, bet tam pievienoja *actus essendi* izpratni. Arī mūsdienas daži domātāji, kā piemēram Jozefs Racingers un Leonardo Polo, ir centušies attīstīt un daļēji koriģēt iepriekšējās idejas par to, kas ir persona.

Living being: only a chemical reaction? **Florian Gahbauer**

Although in the history of philosophy, and especially in our own day, there have always been defenders of the hypothesis that all reality can be explained by matter alone, nevertheless, throughout the course of history and even today, the majority of philosophers and people in general have been convinced that man has a spiritual dimension. Already Plato tried to demonstrate the existence of the soul. Following him, Aristotle conceived of the human being as a substance composed of matter and form. In the Middle Ages Thomas Aquinas followed Aristotle's model, but added the insight about the *actus essendi*. Today also thinkers such as, for example, Joseph Ratzinger and Leonardo Polo, have tried to develop and partly correct earlier ideas about what is a person.

“Neesošie” bērni un kristīgā ētika

Lelde Titava

LU TF doktorante

Latvijas likumdošana un slimnīcu noteikumi nenosaka, kādai ir jābūt rīcībai ar spontānā abortā zaudētu bērnu mirstīgajām atliekām. Kopā ar citiem medicīniskajiem atkritumiem tās tiek sadedzinātas slimnīcu kurtuvēs, izņemot gadījumus, kad vecākiem, konfliktējot un pastāvot uz savām vecāku tiesībām, izdodas tās iegūt no slimnīcu dzemdību vai ginekoloģijas nodaļām, lai neoficiāli, bet ar cieņu savus mirušos bērnus apglabātu.

Latvijā ir nepieciešams veidot izpratni, kas atzīst ieņemto bērnu (augli) no tā radīšanas brīža līdz 22. grūtniecības nedēļai kā cilvēku, kurš ir pelnījis cieņpilnu attieksmi, t. sk. – pret tā mirstīgajām atliekām. Savā darbā es vēlos aizstāvēt to vecāku viedokli, kuriem ir aktuāls šis jautājums. Tādējādi darba mērķis ir gan sabiedrības (t.sk. kristīgās kopienas) attieksmes, gan juridisko nosacījumu maiņa, lai cilvēka tiesību uz cieņu kontekstā tiktu ietverta arī cieņa pret ieņemto bērnu. Darbā „Latvijas ’neesošie’ bērni un kristīgā ētika” tiek secināts, ka atbalsta punkts šādai attieksmes maiņai ir kristīgajā ētikā balstīta morāle.

“Non-existing” children and Christian Ethics

Latvia's laws and regulations of hospitals do not define actions to be performed with mortal remains of a child in case of miscarriage. They are cremated in furnaces of hospitals along with other medical waste, excluding cases when parents, conflicting and insisting on their rights, get the remains from maternity department or gynaecology to bury their dead children unofficially, yet respectfully.

In Latvia, it is necessary to form comprehension that starting from its creation moment till the 22nd week of a pregnancy conceived child (foetus) is a person worth of respect, including respect to his or her mortal remains. In my work, I want to defend the opinion of parents for whom the question is urgent. Thus the aim of the work is the change of the attitude of the society (including the Christian community) and the change of legal terms – to enlarge the context of person's right to respect with respect to conceived child. In the work “‘Non-existing’ children of Latvia: the mourning and the necessity of rituals” it is concluded that support base to change such an attitude is moral based in Christian ethics.

Dzīvība un nāve mistiskajā antropoloģijā

Elizabete Taivāne

Salīdzinošā mistiskā antropoloģija uzrāda paralēli starp tādiem jēdzieniem, kā nihil kristietībā, mājā hinduismā, šūnjamā budismā un tml. Pamatā tiem ir eksistenciālās atkarības ideja. Tas nozīmē, ka cilvēks nav apveltīts ar patstāvīgu eksistenci un dzīvo, pateicoties kādam ārējam eksistences avotam. Bez Dieva, Brahmana, Dao un tml. cilvēks ir tīrais nekas, ilūzija, tukšums. Acīmredzot aiz eksistenciālās atkarības idejas slēpjas universālā cilvēka robežas pieredze, un šī robeža ir tā, kas jāšķērso, lai veiktu ontoloģisko transformāciju sevī. Citiem vārdiem, lai iegūtu soterioloģisko mērķi, vai tā būtu pestīšana (dievišķošana) vai atbrīvošanās, ir jāšķērso ego iznīcināšanas robeža, ko dažādu reliģisko

tradīciju pārstāvji pieredz kā nekā jeb nāves stāvokli. Dzīvība, savukārt, ir pilnvērtīga eksistenciālas saiknes apzināšana.

Life and Death in Mystical Anthropology **Elizabete Taivāne**

The comparative analysis of such religious notions as nihil in Christianity, mājā in Hinduism, śūnyatā in Buddhism etc. shows that they all mean one and the same existential dependence of living beings on the outward agent. It means that man is not endowed with self-existence and lives thanks to this outward source of being. Man is pure nothing or illusion or emptiness without God, Brahman, Dao, etc. Obviously the dependent existence is not just a speculation rather it is an experiential unit. Nihil, māja etc. may be experienced by man if he crosses his own borders in order to perform an ontological transformation in himself. In other words to attain the soteriological aim a human being needs to cross the borders of the profane human reality, i.e., he must perform the complete ego annihilation experienced as the state of nothingness or death. The life abode, in its turn, is situated beyond the human borders representing the perfect awareness of the mentioned existential link.